

UO'T: 635.34: 631.559

OCHIQ MAYDONDA KOLRABI KARAM NAVLARINI TURLI EKISH MUDDATLARIDA YETISHTIRISHNING HOSILDORLIKKA TA'SIRI

Sheraliyev Jamshid Shuhrat o'g'li

q.x.f.f.d. (PhD)

Axmedova Munisa Abdimajitovna

q.x.f.f.d. (PhD)

Sabzavot, poliz ekinlari va kartoshkachilik ilmiy-tadqiqot instituti

Annotatsiya. Maqolada kolrabi karamining “Qizil toj” va “Salfer” navlarida turli ekish muddatlarining o'simliklarning o'sishi, rivojlanishi va hosildorligiga ta'siri o'rganildi. Natijada, ekish muddatlari kolrabi karamining o'sishi va hosil shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatib, eng yuqori hosildorlik “Salfer” navida 18,6 t/ga, “Qizil toj” navida esa 16,7 t/ga ni tashkil etdi. Tadqiqot natijalari kolrabi karamidan yuqori hosil olish uchun maqbul ekish muddatlarini aniqlash imkonini berdi.

Kalit so'zlar: Kolrabi karam, nav, ekish muddati, o'sish va rivojlanish, biometrik ko'rsatkichlar, hosildorlik.

Аннотация. В статье изучено влияние различных сроков посадки на рост, развитие и урожайность сортов капусты кольраби “Кизил тож” и “Салфер”. Установлено, что сроки посадки оказывают существенное влияние на рост и формирование урожая кольраби, при этом максимальная урожайность составила 18,6 т/га у сорта “Салфер” и 16,7 т/га у сорта “Кизил тож”. Результаты исследований позволили определить оптимальные сроки посева для получения высокого урожая капусты кольраби.

Ключевые слова: капуста кольраби, сорт, сроки посадки, рост и развитие, биометрические показатели, урожайность.

Abstract. This article examines the effect of different planting dates on the growth, development, and yield of the “Qizil toj” and “Salfer” varieties of kohlrabi. The results showed that planting dates significantly affected the growth and yield formation of kohlrabi, with the highest yield recorded at 18.6 t/ha for the “Salfer” variety and 16.7 t/ha for the “Qizil toj” variety. The research results allowed for the determination of optimal planting times to obtain a high yield of kohlrabi.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

Keywords: Kohlrabi cabbage, variety, sowing date, growth and development, biometric indicators, yield.

KIRISH

Kolrabi karam (*Brassica oleracea* var. *gongylodes* L.) – karamdoshlar (*Brassicaceae*) oilasiga mansub, poyasi yo'g'onlashib tugunak hosil qiluvchi qimmatli sabzavot ekinlaridan biri hisoblanadi. Kolrabi karamining poya mevasi tarkibida 8–10 % quruq modda, 2–3 % qand moddasi, 1,5–2,5 % oqsil va 40–60 mg% askorbin kislotasi, kaliy, kalsiy, fosfor va temir kabi muhim mineral elementlar mavjud bo'lib, inson salomatligi uchun muhim parhez bop sabzavotga kiradi [1].

Dunyo sabzavotchiligidagi kolrabi karam asosan Yevropa mamlakatlari, Shimoliy Amerika va Osiyoning ayrim hududlarida keng yetishtiriladi hamda yangi iste'mol, qayta ishlash va parhez mahsulotlarini tayyorlashda foydalaniladi. So'nggi yillarda sog'lom ovqatlanishga bo'lgan talab ortishi, past kaloriyalik sabzavotlarga qiziqish kuchayishi natijasida kolrabi yetishtirish maydonlari va iste'moli ko'plab mamlakatlarda kengayib bormoqda. Kolrabi karam dunyo sabzavotchiligidagi keng tarqalgan karam turlaridan biri bo'lsa-da, u oq bosh karam, gulkaram yoki brokkoli kabi yirik maydonlarda yetishtirilmaydi. FAO va xalqaro sabzavotchilik manbalariga ko'ra, kolrabi karam asosan Yevropa mamlakatlari (Germaniya, Polsha, Chexiya, Vengriya), shuningdek Xitoy va Hindistonning ayrim hududlarida yetishtiriladi [2; 3].

O'zbekiston sharoitida sabzavot ekinlari assortimentini kengaytirish, aholini yil davomida vitaminli mahsulotlar bilan ta'minlash hamda eksport bop sabzavot turlarini ko'paytirish dolzarb vazifalardan biridir. Biroq respublikada kolrabi karam yetishtirish hajmi nisbatan kam bo'lib, asosan kichik xo'jaliklar va tomorqa maydonlarida uchraydi. Hududlarning tuproq-iqlim sharoitiga mos, yuqori hosilli va sifatli navlarni tanlash, maqbul ekish muddatlari hamda agrotexnologiyasini ishlab chiqish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar yetarli darajada o'rganilmagan [4;5].

MATERIALLAR VA USLUBLAR

Tadqiqotda kolrabi karamining "Qizil toj" va "Salfer" navlari ochiq maydonga to'rtta ekish muddatlarida ekildi: 1. Nazorat 1-mart; 2. 10-mart; 3. 20-mart; 4. 1-aprel. Ushbu muddatlarda o'simliklarning o'sishi, rivojlanishi hamda hosildorlikka ta'siri o'rganildi.

Dala tajribalari B.J.Azimov va B.B.Azimovlarning "Sabzavotchilik, polizchilik va kartoshkachilikda tajribalar o'tkazish uslublari" [6] hamda R.A.Nizomov va boshq. [7] «Sabzavot, poliz va kartoshka ekinlarida tajribalar o'tkazish uslubi» bo'yicha olib borilgan. Tajribalarda o'simliklarning fenologik kuzatuvlari va biometrik o'lchovlari o'tkazilib, umumiy hosildorlik ko'rsatkichlari aniqlangan.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

NATIJALAR VA MUNOZARA

Tadqiqot natijalariga ko'ra, kolrabi karamining o'sish va rivojlanish ko'rsatkichlari ekish muddatlariga bevosita bog'liq ekanligi aniqlandi. Urug'larning unib chiqishi barcha variantlarda deyarli bir xil bo'lib, 5–6 kun davom etib, birinchi chin bargning hosil bo'lishi 10–11 kunda kuzatildi. Ko'chat bosqichida o'simliklarning biometrik ko'rsatkichlari nav va ekish muddatlariga qarab farq qildi. "Qizil toj" navi 10 mart ekish muddatida o'simlik bo'yi 30 sm ni tashkil etib, barg uzunligi 19 sm, barg soni esa 15 dona bo'lib, 1 mart ekish muddatida bu ko'rsatkichlar mos ravishda 28 sm, 18 sm va 14 donani tashkil etdi. 1 aprel muddatida ekilganida o'simlik bo'yi 24 sm, barg soni 12 donagacha kamaydi. "Salfer" navida biometrik ko'rsatkichlar nisbatan yuqori bo'lib, 10 mart ekish muddatida o'simlik bo'yi 34 sm, barg uzunligi 21 sm, barg soni esa 17 donani tashkil etdi. 1 mart ekish muddatida bu ko'rsatkichlar mos ravishda 32 sm, 20 sm va 16 dona bo'ldi.

Hosil shakllanish bosqichida ham ekish muddatlari muhim ahamiyat kasb etdi. "Qizil toj" navida 10 mart ekish muddatida poya massasi 350 g, "Salfer" navida esa 410 g ni tashkil etib, eng yuqori hosildorlik "Salfer" navida 1 mart ekish muddatida 18,6 t/ga, "Qizil toj" navida esa 10 mart ekish muddatida 16,7 t/ga qayd etildi. Kech ekish muddatlarida hosildorlik pasayib, 11,9–13,9 t/ga atrofida bo'ldi.

1-jadval

Kolrabi karamining mahsuldorlik va hosildorlik ko'rsatkichlari

Ekish muddatlari	Ekishdan to urug'lar unib chiqishi	1-chin barg hosil bo'lishi, kun	Ko'chat bosqichida				Hosil yig'ish bosqichida							Hosildorlik, t/ga
			O'simlik bo'yi, sm	barg uzunligi, sm	barg soni, sm	barg soni, dona	o'simlik bo'yi, sm	barg uzunligi, sm	barg soni, sm	barg soni, dona	barg vazni, g	meva vazni, g	ildiz vazni, g	
Qizil toj														
01/III (naz.)	5	10	5	5	4	5	28	22	18	14	260	320	21	15,3
10/III	5	10	6	5	5	5	30	24	19	15	280	350	22	16,7
20/III	6	11	5	4	3	4	26	21	17	13	180	280	21	13,4
01/IV	6	11	4	5	4	4	24	19	16	12	130	250	19	11,9
Salfer														
01/III (naz.)	5	10	7	6	4	6	32	25	20	16	290	390	21	18,6
10/III	5	10	7	5	5	6	34	27	21	17	310	410	23	19,6
20/III	6	11	6	5	4	5	30	23	19	15	270	320	20	15,3
01/IV	6	11	5	4	3	4	27	21	18	14	250	290	18	13,9

1-rasm. Kolrabi karamini “Qizil toj” va “Salfer” navlari

XULOSA

Tadqiqot natijalariga ko'ra, kolrabi karamining o'sish, rivojlanish va hosildorlik ko'rsatkichlari ekish muddatlariga bog'liq ekanligi aniqlandi. Eng yuqori biometrik ko'rsatkichlar 10 mart ekish muddatida, eng yuqori hosildorlik 1 mart muddatida “Salfer” navida 18,6 t/ga, 10 mart muddatida “Qizil toj” navida 16,7 t/ga ni tashkil etdi. Ochiq maydonda kolrabi yetishtirishda 1–10 mart ekish muddatlari eng maqbul hisoblanadi

ADABIYOTLAR

1. Эделштейн В.И. Овощеводство. – М.: Колос, 1985. – 447 с.
2. Людилов В.А., Иванова М.И. Овощеводство. - Москва, 2009. - 576 с.
3. <https://www.fao.org/faostat>
4. Amanova M.E., Yakubova D.M., Yakubov Y. Selection of kohlrabi cabbage varieties and samples for the central zone of Uzbekistan // E3S Web of Conferences. – 2023. – Vol. 389. – 03074.
5. Yakubova D.M., Kadirkhojaev O. The influence of planting scheme feeding area on the growth and productivity of kohlrabi in double cropping // International Journal for Innovative Research in Multidisciplinary Field. – 2019. – Vol. 5. – №11. – P. 17–23.
6. Azimov B.J., Azimov B.B. Sabzavotchilik, polizchilik va kartoshkachilikda tajribalar o'tkazish uslublari. – Toshkent: Mehnat, 2002. – 36–40-betlar.
7. Nizomov R.A., Azimov B.J., Azimov B.B., Ostonaqulov T.E., Shokirov A.J., Mavlyanova R.F. Sabzavot, poliz va kartoshka ekinlarida tajribalar o'tkazish uslubi. – Toshkent, 2023. – 14–54-betlar.